

למהות שירתו של גרינברג

במידה שניתן ליצירה אמנותית ליהפך לאספקלריה הנאמנה ביותר של נטל גורליות עמה ותקופתה, הרי שירתו של א. צ. גרינברג היא ההתגבשות העיי לאית של גורליות זו, על כל הגודל והי מבהיל שבה. מכאן הטרגיות הכפולה שי במאבק על משמעות שירת גרינברג ועל מקומה בתוך עולמנו: זו המציגת את דר כו הבודדת, הכאובה והגאה של ה משורר, היכול להיות נאמן לקול יעו דו בלבה, והטראגיות שבמפגש עמו, בני דורו, עם הפאטוס הנשגב ועם האדנות הלוהטת שבחזיונות המשורר. כאילו מראש נגורה אִי־התאמה מהו תית בין התביעה המוחלטת העולה מתוך מעמקי השירה לבין היומ־י מיות האפורה, אליה היא פונה וש עליה היא מערערת שירת גרינברג אר נה יודעת פשרות. היא עולה ובוקעת כאילו מתוך שריפה תמידית, האוכלת את השגרה ואת הגוה המקובל, ולמתי מספר בלבד ניתן לחיות עין בעין מול הסנה. ויש אמיתות שעם מה שהן עמיר קות ואכזריות יותר עלולות הן להגביר את רגשי העריקה והכפירה. ואין לך נטיה גדולה יותר להתכחשות ולבריחה, מ־ בשעה שמישהו מגלה לך באופן בלתי צפוי את מלוא עוצמת האמת הפני מית שבך, שאותה השתדלת עד כה להסתיר יפה מפני עצמך. — כאן טמון הסוד ליחס המוזר, הקיים בין שירת גרינברג לבין בני תקופתו.

נגד „חוש המציאות“ של „אנשי ה־ שכל“, שמעולם „אינם צודקים“, מעמיר דה שירת גרינברג את אמת חזותו — מציאותו, זו של „חכמי הלב“ של יער הנפש“ ו„חכמת הנפש“ שהיא תהומית. אבן הניגוד הזה שבין מה שנראה כרצוי ואפשרי בעיני אני שי השכל, שלמי דברי המשורר תולשים מלבם נטעי הערגה בעודם באבם, לבין חכמי הלב, שנשמתם „טוה ושוחתח ברב חכמתה החזונית/ יריעות משי מעין הליך הכלות“ / ניגוד זה שבין שתי מציאויות — הוא הקובע את הטראגיות שבמפגש רוב בני דורנו עם שירתו הגדולה של גרינברג. משום שמהתחלתי שירה זו מלחמתית היא ומגמת פניה לשי גוי מהפכני של מה שנחשב בעיני הרוב בחינת מציאות נורמאלית שב־ חיי הפרט והכלל הלאומי. אופיה האריסטוקרטי של חזות שיר רית זו פוסלת אותה מראש להחשב כנשק אידיאולוגי־פיוטי יעיל בידי אלה המתימרים להיות מגשימי היעוד ההיסטורי של עם. ולכאורה היה נר־ מה שאין עוד משורר שני כאורי צבי גרינברג שיתפוש מקום רם המעלה ב־ חיי הרוח הרשמיים של מדינתנו ש־ קמה לתחיה. מי כמתו אין כל מ־ שורריו המודרניים הדביר את כשרי־ נותיו העצומים לרעיון מלכות ישראל? היש עוד שני לו לבהר דות סהרורית ממש בה שירתו סוב־ בת את שתי נקודות המוקד של עצם ישותנו וגורלנו הלאומי, את נושא האובדן והתחיה? שירת גרינ־ ברג היא שיא ההתגבשות הפיוטית של החוקיות ההיסטורית שבחיי עמנו. אבל יש בהירות החזון שארית מסוגר את עיני ההמונים ומאיים לשרוף את „חכמי הכפירה“, את אלה שאין נגון מלב עוד, משלהם, כי אם משל כל כלי הגויים, והניגשים להגשמת חלום אל־ פי שנים לפי המתכונת ובורכי שאר הגויים.

ומשום ששירת גרינברג מבשרת לי לא שמץ של ויתור את התביעה לדרך עצמית מיוחדת של עצמו היא לא גכ־ נעת לנסיגנות השונים להתאים את ה־ דרישה המוחלטת לטעמם ולרצונם של ההמונים ונציגיהם הנבחרים. עומק תודעתה ההיסטורית מונעת ממנה להיות מקובלת על הרוב, שאינ מסוגל לחיות את מלוא משמעותו האר־ ריאלית של היעוד הלאומי. בתקופת ה־ המונים נחרץ גורלה של כל שירה אריסטוקרטית היא נשאת שירת ה־ יחידים, הבחירים, וכך קורה שדחוקא אימות החזות השירית של ידי מאר רעות הזמן, הטראגיה של השמדת שלישי עמנו והקמת מדינת ישראל הג־ בירו את בדידות המשורר. וכמו ש־ הנופים שמאז, נופי נשמת העם שמאז, מדורו של אברהם אבינו עד לנופי ה־ נפש היהודית בארצות הגולה לא נת־ פסו על משמעותם, כך גם הנופים ה־ נפשיים של עתה, פשר האירועים ה־ היסטוריים של זמנו לא נגלה לעיני בני הדור, ומשום כך „לא היתה רעי־ התאומה בלבבות פה“.

מהתחלתיקה עומדת שירת גרינברג בסימן הקוסטביות. בטלות ר־ מבוטלות הן, בנופיה הנפשיים, מחר צות הזמן, בדומה לשירי ר־ יהודה הלוי מעלים שירי גרינברג אחרות הויתית מפליאה, בה עבר, החה ועתי הולכים ומתלכדים. אין עוד כגרינברג משורר עברי מודרני שכל שירתו אר מרת המשך ורציפות חיה של נכסי האומה למעשה חייבים אנו ל־ דבר על גילוי מיוחד של ראות סיני אופטית את תולדות עמנו. שירתו באה להזכיר לנו שאחת לתמיד הוכתבו חוקי קיומנו ותנאיו, וההיסטוריה היא אך ורק חזרה תמידית על סיטואציות — יסוד שנגזרו מני אנו. ההיסטוריה אמנם משתמשת בהתחפשויות שונות; מקר מות, זמנים ושמות של עמים ושל יחי־ דים מתחלפים, אין מספר למסכותיה המתעות והכוזבות של ההיסטוריה. עיקר תפקידו של איש החזון, המשורר, המוכיח והמנהיג — לקרוע את הלוט מעל פני ההיסטוריה, להוריד את מס־ כותיה, ולהורות את בני דורו לגלות מאחורי שלל התופעות המפתות את אב־הדיוקן, את הארכיטיפוסים מתוך המצב הקודם ביותר של ההיס־ טוריה. רק הארכיטיפוסים בקדמות ה־ סיטואציה ההיסטורית עלולים ללמדנו את האמת, אמיתותנו כלפי עצמנו ו־ כלפי עולם הגויים. ומשום כך לא תלאה שירתו של גרינברג להורות את ח־ פת השרור מכשוף־המס־ כות של ההיסטוריה, להעמיד אותנו על האחרוהיחיד בתוך רבוי התופעות שבזמן ובמקום. דיוקנות, זמנים ומקו־ מות מתחלפים, אבל האמת, חוקי החיים והגורל שריים וקיימים ומישרשים בסיטואציות יסוד של הארכיטיפוסים ה־ היסטוריים. — החה אומר, שמצב פא־ ראדוכסאלי לפנינו. שירה שכולה מהפ־ כה עולה ובוקעת מתוך ראות היס־

ואולם עמִים, שהוא ים כלפי כל נביאִי.
ועו יער תמיד בשָביל אמות העולם:
מִמֶּנּוּ הַטּוֹבִים בְּעַצְמָם לְעַמּוּדִים וְלֵאדָנִים
לְקוֹרוֹת הַיֶּכֶל
וְעַל רֵאשׁ עַמִּי עַמְיֶער־לְגוֹיִים
יִשְׁלַח עֲנָנִים עֲנָנִים,
וְאֵלָיו יָבוֹא לְכָרֶת... בּוֹ
מִתְכַּנְּשִׁים הַשּׁוֹרְפִים.
וְגַי כִּי יָקוּם מֵעֵבֶר לְיַעֲרֶעֱמִי
תִּשָּׂא קוֹלוֹ —
עַמְיֶער לוֹ יַעֲזֵ!
וְלֹא כֵן כִּי יָקוּם בּוֹ חֲחָה תִּבְּיֵא
מִקְרָבוֹ אֲדִיר קוֹל,
כִּפְּאֶשֶׁר יַעֲמוּד — שָׁם לִב יָם...
עַמִּי יָם:
אבל המשורר מקוה בדרך פאראדוכ־ סאלית לגם. החזנה הקורא לעמי ים מ־ שול למי ש„שצוד על הים וחורש זור רע“ וחושב ששדה סאן. ועכשיו הקטע, שהוא תפילה על הנס:
אולי גם יתרחש ואלהי הדורות האכזר

זלתיך פעם־בזמן רוח קדים ויצו בים: יבִּשָּׁה ויהי הים וגליו לשדה ותלמים דשנים ואשר זרע בו על דעת הנס הנכסף יעלה — יעל ירק חֶהב: כל עֶשֶׂב לְמִינֵיהוּ, כָּל עֵץ וְכָל תְּבֵאוֹת שָׁמֶשׁ. כל ימי וילי תפלה הם על הנס. (ברשות „קול ישראל“)